

centar
modernih
veština

SMERNICE za izradu plana delovanja sa posebnim merama za rodnu ravnopravnost - političke stranke i sindikalne organizacije –

Novembar 2021. godine

Materijal foruma „Dijalog političkih stranka i sindikata“ koje organizuju
Olof Palme međunarodni centar i Centar modernih veština

Uvodne napomene

U maju 2021. godine Narodna skupština je usvojila Zakon o rodnoj ravnopravnosti. Ovim Zakonom primenjen je princip multisektorskog regulisanja rodne ravnopravnosti. U Zakonu su identifikovane oblasti koje su posebno značajne za ostvarivanje rodne ravnopravnosti u našoj zemlji. Sva rešenja sadržana u Zakonu, rodnu ravnopravnost povezuju sa društvenim razvojem i jednakim mogućnostima. Takav društveni razvoj mora biti održiv i inkluzivan.

Zakon obuhvata i oblasti koje do sada nisu bile prepoznate kao značajne za unapređenje rodne ravnopravnosti u Srbiji i nisu bile uključene u Zakon o ravnopravnosti polova koji je do sada regulisao ovu oblast našeg života i rada. To su pre svega: zelena i cirkularna ekonomija, znanje (nauka, obrazovanje i inovacije), kao činilac razvoja, očuvanje i zdrava životna sredina, energetika i energetska efikasnost, digitalne tehnologije, sektor informaciono komunikacionih tehnologija (IKT), odbrana i bezbednost i dr. Promene koje Zakon donosi, u ovim oblastima, odnose se na preciziranje instrumenata i procedura kao načina za uključivanje rodne perspektive u sve oblasti važne za ostvarivanje rodne ravnopravnosti u Srbiji.

Sadržajem posebnih mera izgrađuje se društveni ambijent u kojem postoje jednake mogućnosti za žene i muškarce. Na ovaj način njima se otvara mogućnost da ostvare svoja prava u različitim oblastima života. Takav pristup ima u vidu multisektorsku prirodu rodne ravnopravnosti i omogućuje da se uspostavi veza između Zakona o rodnoj ravnopravnosti i drugih zakona koji regulišu različite oblasti društvenog života. Kada je u pitanju politički život to su na primer: Zakon o političkim strankama, Zakon o finansiranju političkih stranaka, Zakon o izboru narodnih poslanika, Zakon o lokalnim izborima, Zakon o radu i dr.

Podsećamo da Ustav Republike Srbije eksplicitno garantuje ravnopravnost žena i muškaraca (član 15.). U Ustav su uključeni temeljni principi na kojima počiva naš ustavni poredak. To su principi vladavine prava i socijalne pravde, kao i načela građanske demokratije, ljudskih i manjinskih prava i prihvatanje evropskih vrednosti. Ustav u svojim osnovnim odredbama obavezuje državu da vodi politiku jednakih mogućnosti i preuzima posebne mere čiji je cilj uspostavljanje pretpostavki da žene i muškarci mogu da ostvare svoja ljudska prava bez bilo kog vida rodne diskriminacije.

Spremnost države da obezbedi jednake mogućnosti u ostvarivanju ljudskih prava bez diskriminacije tesno je povezana sa principima vladavine prava i socijalne pravde na kojima su utemeljene moderne političke zajednice.

OBAVEZE POLITIČKIH STRANAKA I SINDIKALNIH ORGANIZACIJA – kratak pregled obaveza

Poštovanje principa jednakih mogućnosti (čl. 7 Zakona o rodnoj ravnopravnosti) Političke stranke i sindikalne organizacije su dužne da se u svom radu vode principom politike jednakih mogućnosti. Politika jednakih mogućnosti podrazumeva ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim fazama planiranja, pripreme, donošenja i sprovođenja odluka koje se tiču položaja žena. Političke stranke i sindikalne organizacije su dužne da uzimaju u obzir različite interese, potrebe i prioritete žena i muškaraca prilikom donošenja javnih politika i prilikom odlučivanja o njihovim pravima, obavezama i interesima.

Ustanovljavaju i preduzimaju posebne mere (član 10 Zakona o rodnoj ravnopravnosti) za ostvarivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti kojima se obezbeđuje jednaka polazna tačka za sva lica koja se nalaze u nejednakom položaju. Posebne mere uključuju aktivnosti, kriterijume kojima se obezbeđuju jednake mogućnosti za ravnopravno učešće i zastupljenost žena i muškaraca, posebno pripadnika osetljivih društvenih grupa, u svim sferama društvenog života i jednake mogućnosti za ostvarivanje prava i sloboda uključujući i politička i sindikalna prava.

U oblasti političkog života i sindikalnog organizovanja neke od posebnih mere su na primer:

- Pravo na informisanost i jednaka dostupnost politika i programa za žene i muškarce.
- Uključivanje rodne perspektive u programske dokumente koji definišu politike koje vode političke stranke i sindikati.
- Ravnopravno učešće žena i muškaraca prilikom odlučivanja o programima i aktivnostima političkim strankama i sindikatima.
- Promovisanje jednakih mogućnosti kroz aktivnosti političke stranke i sindikata.
- Uravnotežena zastupljenost polova u organima i telima (komisije, odbori, sekcije, delegacije i sl.) i na rukovodećim pozicijama u političkim strankama i sindikatima.
- Korišćenje rodno senzitivnog jezika.
- Prikupljanje statističkih podataka razvrstanih po polu.

Kontinuirano prate ostvarivanje rodne ravnopravnosti i primenu međunarodnih standarda i Ustavom garantovanih prava u ovoj oblasti, u radu i aktivnostima političke stranke i sindikata.

Obezbeđuju uravnoteženu zastupljenost polova (najmanje 40% predstavnika/predstavnicama manje zastupljenog pola kada se radi o:

- *Organima političke stranke* odnosno sindikata kao i u različitim telima koja se formiraju u okviru organizacione strukture političke stranke odnosno sindikata (odbori, komisije, politički saveti, sekcije, timovi, delegacije i sl.....).
- *Kandidatskim listama*, prilikom predlaganja kandidata/kandidatkinja za narodne poslanike/poslanice, poslanike/poslanice skupštine autonomne pokrajine, odbornike /odbornice (član 47 stav 2 Zakona o rodnoj ravnopravnosti).

- *Predlaganju kandidata/kandidatkinja* za druge funkcije u organima javne vlasti na različitim nivoima vlasti.
- *Odlučivanju o predstavnicima/predstavicama političkih stranaka* u sastavu: Republičke izborne komisije, Pokrajinske izborne komisije, gradskim i opštinskim izbornim komisijama kao i u biračkim odborima (član 47 stav 3 Zakona o rodnoj ravnopravnosti).
- *Odlučivanju o članovima/članicama sindikata* u odborima za pregovore u okviru socijalnog dijaloga (član 35 stav 1 Zakona o rodnoj ravnopravnosti).

Ustanovljavaju i primenjuju posebne mere za postizanje uravnotežene zastupljenosti polova

ukoliko je zastupljenost polova osetno neuravnotežena (manje od 40% predstavnika/predstavnicama manje zastupljenog pola) u organima političke stranke odnosno sindikata kao i u različitim telima koja se formiraju u okviru organizacione strukture političke stranke odnosno sindikata (odbori, komisije, politički saveti, sekcije, timovi, delegacije i sl.....).

Ustanovljavaju pokazatelje i mehanizme za praćenje napretka u dostizanju uravnotežene

zastupljenosti polova (najmanje 40% predstavnika/predstavnicama manje zastupljenog pola). Važni instrumenti za ostvarivanje ove obaveze su:

- *Rodno senzitivna statistika* (član 66 stav 5 Zakona o rodnoj ravnopravnosti) koja je instrument od suštinskog značaja za praćenje unapređivanja rodne ravnopravnosti. Zato je neophodno:
 - Identifikovati podatke koji se prate razvrstane po polu i godinama starosti koji uključuju: broj žena i muškaraca u organima upravljanja, organima nadzora i drugim telima kao i na rukovodećim pozicijama u političkoj stranci odnosno sindikatu (član 66 stav 5)
 - Organizovati kontinuirano prikupljanje i praćenje ovih podataka.
 - Odrediti lica ili telo zadužena za prikupljanje i obradu podataka.
- *Izveštavanje* (član 66 stav 5 Zakona o rodnoj ravnopravnosti)
 - Dostavljanje izveštaja o rodno senzitivnoj statistici ministarstvu nadležnom za oblast rodne ravnopravnosti nakon svakog redovnog ili vanrednog izbora, odnosno imenovanja, kao i na zahtev Ministarstva nadležnog za rodnu ravnopravnost
 - Izveštaj sadrži podatke o: 1) vrsti organa i tela; 2) propisanom ukupnom broju članova organa i tela; 3) procentualnom odnosu muškaraca i žena, članova organa i tela.**
 - Ovi podaci su sastavni deo službene statistike i dostupni su javnosti, u skladu sa Zakonom.

Koriste rodno osetljiv jezik

u svojim dokumentima vezan za nazive, položaje, zvanja i zanimanja njihovih nosilaca.

Pravo i mogućnost da u političkoj stranci odnosno sindikatu formiraju tela koja okupljaju žene

i predstavljaju poseban oblik povezivanja i delovanja žena u političkim strankama odnosno sindikatima (forumi žena, odbori žena, sekcije žena, unija žena i sl.). Zakon o rodnoj ravnopravnosti izričito propisuje da se ne smatra diskriminacijom osnivanje, učlanjenje i aktivnosti ovih organa i podstiče organizacije da za njihov rad odvoje primerena i nužna sredstva (član 48 stav 4 Zakona o rodnoj ravnopravnosti).

Usvoje plan koji sadrži posebne mere (član 48 stav 2 Zakona o rodnoj ravnopravnosti) koje se preduzimaju u cilju:

- Unapređivanja rodne ravnopravnosti
- Postizanja uravnotežene zastupljenosti polova (najmanje 40% predstavnika/predstavnica u organima političke stranke odnosno sindikata kao i u različitim telima koja se formiraju u okviru organizacione strukture političke stranke odnosno sindikata (odbori, komisije, politički saveti, sekcije, timovi, delegacije i sl.....).
- Posebne mere se sprovode u okviru godišnjih planova ili programa rada koji obavezno sadrže i deo koji se odnosi na ostvarivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti u političkoj stranci odnosno sindikatu.

NAPOMENA:

Zakon o rodnoj ravnopravnosti ostavlja dve mogućnosti kada je u pitanju plan koji sadrži posebne mere za unapređivanje rodne ravnopravnosti i postizanje uravnotežene zastupljenosti polova u organima političke stranke odnosno sindikata kao i u različitim telima koja se formiraju u okviru organizacione strukture političke stranke odnosno sindikata (odbori, komisije, politički saveti, sekcije, timovi, delegacije i sl.....).

Jedna mogućnost je usvajanje posebnog plana za rodnu ravnopravnost i preduzimanje posebnih mera za unapređenje rodne ravnopravnosti i postizanje uravnotežene zastupljenosti polova.

Druga mogućnost je da plan koji sadrži posebne mere za unapređivanje rodne ravnopravnosti bude deo redovnog godišnjeg plana rada i aktivnosti političke stranke odnosno sindikata. Ukoliko se prihvati ova solucija tada se ministarstvu nadležnom za rodnu ravnopravnost dostavlja samo deo redovnog godišnjeg plana u kome je obuhvaćena oblast rodne ravnopravnosti.

Javno publikuju plan posebnih mera za unapređenje rodne ravnopravnosti (član 48 stav 3 Zakona o rodnoj ravnopravnosti). Ukoliko je ovaj plan deo redovnog godišnjeg plana političke stranke odnosno sindikata, posebno se objavljuje deo plana koji se odnosi na rodnu ravnopravnost.

Rok za usvajanje prvog plana je **1. januar 2022. godine** (član 74 stav 3 Zakona o rodnoj ravnopravnosti).

Izveštavaju o realizaciji plana na godišnjem nivou svake godine dostavljaju izveštaj o realizaciji plana za unapređenje rodne ravnopravnosti (odnosno deo koji se odnosi na rodnu ravnopravnost iz redovnog godišnjeg izveštaja političke stranke odnosno sindikata). (od 2023. godine)

Sankcije za kršenje obaveza vezanih za donošenje plana posebnih mera i sankcija za kršenje obaveze objavljivanja plana (član 66 stav 1 tačka 2). Sankciji podleže politička stranka kao pravno lice (novčana sankcija 50 000 do 2 000 000 dinara), kao i odgovorno lice u (novčana sankcija 5.000 do 150.000 dinara) (član 66 stav Zakona o rodnoj ravnopravnosti).

**KORACI ZA RAD NA PRVOM PLANSKOM DOKUMENTU UKOLIKO OVA PITANJA NISU OBUHVAĆENA
GODIŠNJIM PLANOM POLITIČKE STRANKE ODNOSNO SINDIKATA**

1. Plan je potrebno pripremiti u decembru 2021. godine i proslediti ga do 1. januara 2022. godine Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog.
 2. Ne postoji zadata forma za sadržaj plana. Svaka politička stranka odnosno sindikat priprema i usvaja plan u skladu sa svojom dosadašnjom poslovnom kulturom.
 3. Ukoliko su do sada usvajani godišnji planovi rada u njih treba uvrstiti deo koji se odnosi na unapređenje rodne ravnopravnosti. Ukoliko ovakvi planovi nisu usvajani potrebno napraviti poseban plan.
 4. Za izradu prvog plana potrebno je napraviti malu retrospektivu šta je do sada urađeno.
- Kratka analiza i ocena stanja u vezi sa položajem žena i muškaraca u političkoj stranci odnosno sindikatu. Da li su uvedene posebne mere, koje i kakvi su njihovi efekti. Kako izgleda statistika i ko se prema aktima političke stranke odnosno sindikata bavi ovim temama. Ova ocena stanja mora da sadrži i statističke podatke koji uključuju pol i starosnu dob.
 - Za ovaj deo plana političke stranke mogu koristiti posebne mere koje se odnose na kvote na kandidatskim listama za izbor narodnih poslanika, kvote na kandidatskim listama za izbor odbornika, kvote na kandidatskim listama za izbor poslanika u Skupštinu AP Vojvodine kao i kvote za članove/članice Republičke izborne komisije, Pokrajinske izborne komisije, gradskih izbornih komisija i opštinskih izbornih komisija kao i članova/članica biračkih odbora. Za to je moguće naći podatke sa prethodnih izbora. Ukoliko u dokumentima političke stranke ili sindikata postoje kvote za izbor članova/članica organa i tela, ili neke druge posebne mere to se takođe može istaći u planu kao posebna mera. Pored toga, mogu se koristiti i drugi izvori (na primer: podaci o aktivnostima koje su realizovali forumi ili drugi oblici organizovanja žena u političkoj stranci odnosno sekcije ili drugi oblici organizovanja žena u

sindikata, podaci i aktivnosti sa sastanaka organa političke stranke odnosno sindikata, istraživanja i sl.)

5. Zatim treba odrediti ciljeve. Za određivanje ciljeva najbolje je koristiti SMART alat. To znači da ciljevi moraju biti specifični, merljivi, dostizni, realistični i u kom vremenskom roku.

- Za ovaj deo plana mogu korisno poslužiti programski dokumenti političke stranke odnosno sindikata, posebno ukoliko sadrže i delove koji se odnose na rodnu ravnopravnost u kojima se definišu ciljevi politike koju vodi politička stranka odnosno sindikat u oblasti rodne ravnopravnosti

6. Spisak posebnih mera kojima se postižu zacrtani ciljevi koje je postavila politička stranka odnosno sindikat. Ukoliko politička stranka ili sindikat u svojim programskim dokumentima određuju ciljeve vezane za unapređivanje rodne ravnopravnosti, politiku jednakih mogućnosti i posebne mere ili sadrže aktivnosti koje se odnose na rodnu ravnopravnost taj dokument može biti koristan za izradu plana. Pored toga i obaveze propisane Zakonom o rodnoj ravnopravnosti koje se odnose na posebne mere i naročito posebne mere koje se odnose na politiku jednakih mogućnosti, uravnoteženu zastupljenost polova, uključivanje rodne perspektive u programske dokumente koji definišu politike koje vode političke stranke i sindikati, ravnopravno učešće žena i muškaraca prilikom odlučivanja o programima i aktivnostima političkim strankama i sindikatima, promovisanje jednakih mogućnosti kroz aktivnosti političke stranke i sindikata, korišćenje rodno senzitivnog jezika, prikupljanje statističkih podataka razvrstanih po polu i dr.
7. Navesti kada počinje primena i kojom merom, način i kontrola sprovođenja mere kao i praćenje efekata primene posebnih mera predviđenih planom.
8. Predvideti do kada se mere primenjuju i kada prestaje njihova primena. Sve posebne mere primenjuju se dok se ne postigne cilj koji je postavljen, a kada se taj cilj ostvari mere prestaju da važe.
9. Ukoliko u političkoj stranci odnosno sindikatu postoje organizovani oblici delovanja žena (forumi, sekcije, odbori i sl.) bilo bi poželjno da ova tela rade na pripremi prvog plana.
10. Važno je naglasiti da dokument ne treba da bude obiman. Dovoljno je da sadrži 5 do 10 stranica.
11. Dokument se dostavlja **Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog** na adresu **Bulevar Mihajla Pupina 2, 11070 Novi Beograd**

Verujemo da će vam ove kratke smernice pomoći da u sledećim danima lakše savladate obaveze koje za političke stranke i sindikalne organizacije koje ustanovljava novi Zakon o rodnoj ravnopravnosti. U njihovoj izradi potrebno je konsultovati Zakon o rodnoj ravnopravnosti.

Ono što je najvažnije je da njima ne treba pristupiti administrativno da ispunimo neku obavezu. Potreban je mali napor da se sagleeda sadašnji položaj žena u organizaciji i osmisli kako da se instrumenti iz Zakona iskoriste za istinsko unapređenje rodne ravnopravnosti u organizacijama. Želimo vam svu sreću na tom putu.

Smernice izradili:
prof. dr Marijana Pajvančić i Miloš Đajić

Centar modernih veština
Takovska 13
11000 Beograd
www.cmv.org.rs

centar
modernih
veština